

досудового розслідування, але слідчий, прокурор може відмовити в цьому захиснику і наступним етапом буде оскарження рішення слідчого чи прокурора – слідчому судді. Це є підставою для виникнення корупційних схем правоохоронних органів, бо речі і документи, які віднайдені стороною захисту можуть бути знищені до моменту задоволення скарги захисника слідчим суддею оскаржуваного рішення слідчого, прокурора і в результаті подати вже буде нічого. Одночасно захисник, який буде забезпечувати схоронність доказу – повинен бути допитаний як свідок, а це пряма дорога до складення своїх повноважень як захисника.

На нашу думку, орган, який повинен вирішувати питання про приєднання доказів до матеріалів кримінального провадження

повинен бути слідчий суддя, а не слідчий чи прокурор оскільки положення ст. 220 КПК не відповідають загальним засадам кримінального провадження, а особливо принципу верховенства права, рівності перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Тому, таке нововведення – урівноважить та полегшить захиснику шлях подання доказів та унеможливить здійснення корупційних схем з боку правоохоронців.

Підсумовуючи все вище зазначене, слід зазначити, що процесуальна наука і практика не виробили ще єдиної процесуальної форми, що забезпечує найбільш ефективну реалізацію права на подання доказів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України* : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 травня 2015 р. : (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 328 с. – (Кодекси України). – ISBN 978-966-437-303-3.
 2. *Кондратьєва Т. Х.* Сущність, поняття і суб'єкти представлення доказательств по уголовным делам [Електронний ресурс] / Т. Х. Кондратьєва // *Научный журнал КубГАУ.* – 2007. – № 32(8). – Режим доступа : <http://ej.kubagro.ru/2007/08/04/>
 3. *Кримінальний процесуальний кодекс України* : науково-практичний коментар : у 2 т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль [та ін.] ; за ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2014. – ISBN 978-966-458-410-1.
- Т. 1:* Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. – 2014. – 768. – ISBN 978-966-458-411-8.

ЗУСТРІЧНЕ ВПІЗНАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

COUNTER-IDENTIFICATION IN THE INVESTIGATION OF CORRUPTION OFFENSES

Є. Д. Лук'янчиков

Lukianchikov E. D.

доктор юридичних наук, професор, Національний технічний університет України «КПІ»

Боротьба з корупцією в Україні є нагальною загальнодержавною проблемою. Вона пронизує усі сфери діяльності

державних і недержавних органів та установ. До злочинів з ознаками корупції відноситься широке коло кримінальних правопорушень.

Вчиняються вони прихованими, добре замаскованими способами. Це дозволяє злочинцям тривалий час вчиняти такі злочини і залишатися невикритими, що ставить перед криміналістикою завдання розробляти рекомендації, спрямовані на удосконалення діяльності з їх виявлення та розслідування. Основним інструментом розслідування є слідчі (розшукові) дії, до кола яких відноситься пред'явлення особи для впізнання. На розгляді окремих питань організації і проведення такої слідчої дії під час розслідування корупційних злочинів вважаємо за необхідне зупинитися.

Відповідно до чинного КПК України (ст. 228) виділяють декілька видів пред'явлення особи для впізнання: а) в натуральному вигляді; б) за фотознімками та матеріалами відеозапису; в) за анатомічними ознаками; г) за функціональними ознаками (голосом, ходом); д) в процесі безпосереднього спостереження між учасниками слідчої дії та поза візуального спостереження з боку особи, яку пред'являють для впізнання.

Поряд з цим в практиці зустрічаються й інші види пред'явлення особи для впізнання, на розгляді одного з яких є необхідність зупинитися. Практиці відомі ситуації, коли в процесі розслідування потерпілий (свідок) і підозрюваний висловлюють готовність впізнати один одного. Злочинці нерідко добре запам'ятовують людей, відносно яких вчинили замах, або людей, яких бачили неподалік від місця злочину (свідків).

У кожному шостому з вивчених кримінальних проваджень з ознаками корупції підозрювані висловлювали згоду впізнати особу, щодо якої вчинено злочин або свідків таких дій. Подібні ситуації відомі практиці з давніх часів і слідчі намагаються вирішувати їх по-різному, що знаходить відображення в наукових узагальненнях та публікаціях. Звичайно, слідчий може прийняти рішення, кому краще пред'явити особу для впізнання – підозрюваному або потерпілому (свідку). Проте інколи у слідчого виникає бажання, щоб ці особи впізнали одна одну, для

більшої переконливості. Те, що така можливість існує, не викликає сумніву. Питання полягає у тому, як найбільш результативно використати ситуацію, коли впізнати один одного можуть двоє, незалежно, у якому сполученні: свідок – свідок, свідок – підозрюваний, підозрюваний – підозрюваний.

Подібне пред'явлення для впізнання не набуло однозначного визначення (взаємне, зустрічне, подвійне, двостороннє), а пропонувані технології проведення суттєво відрізняються. У слідчій практиці такий вид пред'явлення для впізнання зустрічається досить рідко.

Деякі автори вважають, що закон не допускає подвійного впізнання, а тому слідчий має вирішити, кому краще пред'явити особу для впізнання. Рекомендується щоб це була особа, яка більш повно назвала прикмети та особливості, за якими може впізнати іншу особу [5, 180]. У такій ситуації пред'явлення для впізнання відбувається у звичайному порядку.

Інші автори, аналізуючи види пред'явлення для впізнання, залежно від умов спостереження, виділяють взаємне впізнання [1, 316]. Можливість подібного впізнання В. О. Образцов називає унікальною рисою ідентифікації людини іншою людиною в ході пред'явлення для впізнання [4, 280].

Дискусійність щодо даного виду пред'явлення для впізнання призвела до розмаїття запропонованих авторами технологій його проведення. Так, одні автори вважають, що оскільки пред'явлення для впізнання є якоюсь мірою одноразовою слідчою дією, тобто її, як правило, не можна повторити у тому ж складі учасників, а тому рекомендують після отримання негативної відповіді впізнаючого на цьому її не закінчувати. Вони вважають, що слідчий може запропонувати особі, яка була представлена для впізнання, відповісти на запитання: а чи вона знає особу, яка впізнає. Практика знає такі випадки, коли під психологічним впливом самої обстановки пред'явлення для впізнання, деякі підозрювані стають на шлях давання правдивих показань. Такі показання підлягають безумовному

занесенню до протоколу цієї слідчої дії. Тут фактично мало місце так зване зустрічне впізнання [2, 471]. З таким твердженням важко не погодитися. Але мова іде про звичайний психофізіологічний процес впізнання особою людей, які сприймалися раніше. Технологія пред'явлення особи для впізнання не дотримується, результати таких дій мають знайти відображення у протоколі допиту особи, яку пред'являли для впізнання з докладним викладенням усіх обставин події злочину, сприйняття і запам'ятовування особи, на яку був вчинений напад.

Іншої думки дотримується А. Д. Удалова. Під час проведення зустрічного впізнання, коли дві особи, наприклад, підозрюваний (обвинувачений) та потерпілий, готові впізнати одне одного, зазначає вона, незамінними є відеозапис і кінозйомка. Оскільки чинне кримінально-процесуальне законодавство не передбачає проведення такого впізнання, вона пропонує закріпити в КПК України статтю, яку назвати «Зустрічне впізнання». Його процедура має полягати в такому. Спочатку провести впізнання одного з них на кіно касеті або відеограмі. На ній особу, яку будуть впізнавати необхідно представити у групі осіб, схожих із нею за зовнішністю, не тільки в статичній позі, але і в русі, зліва, справа. Причому слід зробити так, щоб під час зйомки ознаки зовнішності тих, кого впізнають фіксувалися в різних ракурсах. Після проведення впізнання за відеограмою чи кіно касетою особу, яка впізнає, саму пред'являють серед інших осіб для впізнання [6, 164–165].

Подібна рекомендація може застосовуватися на практиці, як звичайний вид пред'явлення особи для впізнання з дотриманням усіх рекомендацій психології і вимог процесуальної норми. Навряд чи можна вести мову про зустрічне впізнання,

адже особи не зустрічаються віч-на-віч при проведенні слідчої дії.

Третя група авторів використання такого виду пред'явлення для впізнання вважають ефективним і пропонують наступний порядок проведення. Потерпілий і підозрюваний розміщуються у різних приміщеннях з групою осіб, серед яких вони будуть пред'являтися та двома понятими. Кожна особа, яку пред'являють, сама обирає собі місце в групі. У такій послідовності групи виходять у достатньо просторе приміщення, де розміщуються на деякій відстані одна від одної. Забороняється на цьому етапі розмовляти або задавати запитання один одному. Слідчий пропонує учасникам групи уважно подивитись один на одного. Після цього групи видаляються до приміщень де знаходилися перед впізнанням. У присутності понятих основні учасники впізнання роблять заяви про те, кого саме вони впізнали і за якими ознаками [7, 61; 3, 74].

Висновок. Остання технологія слідчої (розшукової) дії більшою мірою відповідає зустрічному розумінню пред'явлення для впізнання. Проте цей порядок має суттєві складності, може призвести до непередбачуваної поведінки з боку осіб, які мали б впізнати одна одну. Вирішити завдання взаємного впізнання таких осіб сьогодні можна звернувшись до проведення впізнання особи поза візуального спостереження, що дозволить спростити складну процедуру взаємного впізнання і досягти бажаного результату розслідування, коли кожна з осіб буде мати можливість впізнати іншу особу за визначеною законом процедурою.

З'ясування інших питань, які будуть виникати в ході слідства, може відбутися під час проведення одночасного допиту раніше допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Криміналістика* : підручник / В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв ; за заг. Ред. А. Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – 666 с.
2. *Кримінальний процесуальний кодекс України* : науково-практичний коментар / [відп. ред. : С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко]. – Х. : Одісей, 2013. – 1104 с.

3. Лук'янчиков Е. Д. Пред'явлення для впізнання : навч. посібник. / Е. Д. Лук'янчиков, О. М. Моїсєєв. – Макіївка : Графіті, 1998. – 104 с.
4. Образцов В. А. Криміналістика : [курс лекцій] / В. А. Образцов. – М., 1996. – 448 с.
5. Следственные действия (процессуальная характеристика, тактические и психологические особенности) : учеб. пособие для вузов МВД СССР. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1984. – 240 с.
6. Удалова Л. Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : монографія / Л. Д. Удалова. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 324 с.
7. Чаплинський К. О. Тактика пред'явлення для впізнання при розслідуванні злочинів проти життя, здоров'я, волі та статевої недоторканості особи : навчально-практичний посібник / К. О. Чаплинський. – Дніпропетровськ : Свідлер, 2007. – 92 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗА ВІДСУТНОСТІ ПІДОЗРЮВАНОГО АБО ОБВИНУВАЧЕНОГО

ATTORNEY ISSUES OF PARTICIPATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN ABSENTIA

О. В. МАЛЕНКО

Malenko O.

*аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики, Академія адвокатури України
(Науковий керівник – професор В. А. Колесник)*

Однією з основних засад кримінального судочинства є змагальність, яка полягає в тому, що між учасниками правосуддя здійснено розподіл процесуальних функцій: обвинувачення, захист та вирішення кримінального провадження по суті. Вищеназване обумовило появу в кримінальному процесі сторони обвинувачення та сторони захисту, кожна з яких наділяється певними процесуальними можливостями в доведенні перед судом своєї правової позиції. Реалізація принципу змагальності забезпечується, зокрема, безпосередньою участю в кримінальному провадженні підозрюваного (обвинуваченого). Однак виконання завдань кримінального правосуддя зумовлює застосування різних процесуальних форм, в тому числі і заочного кримінального провадження.

Беручи до уваги наведене вище, існує необхідність в доктринальному дослідженні питання реалізації засади змагальності в частині належного забезпечення права на захист підозрюваного (обвинуваченого) у випадках неучасті останніх у кримінальному провадженні.

Проблематика здійснення заочного кримінального судочинства в Україні є надзвичайно актуальною. Окремі аспекти порушеної тематики висвітлювалися в наукових роботах таких вітчизняних та іноземних вчених-процесуалістів як: О. О. Воронов, К. М. Бойко, О. О. Казаков, С. Ю. Сербінова, Д. С. Слінько, О. І. Рябцевич, О. Ю. Татаров, В. М. Трубніков та інших.

З урахуванням того, що нещодавно до Кримінального процесуального кодексу